



Gibanje MLADI RAZISKOVALCI KOROŠKE
(Področje: ZGODOVINA)

PLEŠIVŠKI DVOR

Avtorica: Kati Jonke Grabner, Maja Glasenčnik

Mentorica: Tanja Glasenčnik

Leto izdelave: 2023/2024

Šola: OŠ Razbor

KAZALO

1. UVOD.....	1
2. TEORETIČNI DEL.....	2
3. EMPIRIČNI DEL.....	3
3. 1. KRAJ RAZBOR.....	4
3. 2. PLEŠIVŠKI DVOR	5
3. 2. 1. LASTNIKI.....	5
3. 2. 2. DVOR	18
3. 2. 3. KONEC DVORA	24
3. 2. 4. POSESTVA	26
3. 2. 5. DANES	32
4. SKLEPNE UGOTOVITVE	34
5. VIRI IN LITERATURA	36

KAZALO SLIK

Slika 1: Lega Razborja (Glasečnik, 2008, str. 9).....	4
Slika 2: Popis prebivalstva (Andrejc idr., 2012, str. 24).....	5
Slika 3: Zapis o gradnji cerkve na Uršlji gori (vir: Koroška osrednja knjižnica dr. Franca Sušnika Ravne na Koroškem- Kotnikova zapuščina).....	6
Slika 4: Pergament nemška gotica 11. 3. 1579.	6
Slika 5: Pergament nemška gotica 27 .7. 1661.	8
Slika 6: Fotografija izpisa spominske plošče v cerkveni kroniki iz leta 1714 ter spominska plošča, ki se nahaja v cerkvi sv. Danijela v Razborju (Foto: Maja Glasečnik).	9
Slika 7: Fotografija iz cerkvene kronike.	9
Slika 8: Fotografija iz zemljiške knjige: lastništvo Martina Plešivčnika.	10
Slika 9: Izpis iz krstne knjige o krstu Martina Plešivčnika.....	10
Slika 10: Plešivški mlin danes. Februar 2024 (Foto: Maja Glasečnik).....	11
Slika 11: Fotografija iz cerkvene kronike: cesta skozi Kaštel.	12
Slika 12: Fotografija iz kronike: pobeg Martina Plešivčnika.	13
Slika 13: Fotografija iz zemljiške knjige: prenosa lastništva na Pandolfija.	13
Slika 14: Fotografija iz zemljiške knjige: prenosa lastništva na Thurna.....	13
Slika 15: Grof Douglas Thurn pl. Valssasina (osebni arhiv Rudija Rebernika).	14
Slika 16: Fotografija delavske knjige (osebni arhiv Rudija Rebernika).	15
Slika 17: Avtomobil na Uršlji gori (osebni arhiv Rudija Rebernika).....	16
Slika 18: Fotografija iz zemljiške knjige: prenos lastništva na Skubica.	16
Slika 19: Zapis iz cerkvene kronike o prenosu lastništva na Skubica.....	17
Slika 20: Zadnji Plešivški lastnik Rihard Skubic z dvema oplenjenima gamsoma (osebni arhiv Rudija Rebernika).	17
Slika 21: Vstop na terasaste vrtove za graščino (Foto: Maja Glasečnik).....	19
Slika 22: Terasasti vrtovi za nekdanjo graščino (prva fotografija) ter »Mala graščina«, gozdarska hiša oz. logarnica (druga fotografija). (Foto: Maja Glasečnik).....	20
Slika 23: Kapela (Foto: Maja Glasečnik).....	20
Slika 24: Prostor nad vrtovi, kjer so se zbirali lovci in čakali divjad (Foto: Tanja Glasečnik).	21

Slika 25: Ruševine hleva nad logarnico (Foto: Maja Glasenčnik).	22
Slika 26: Grad Plešivec iz leta 1890 (osebni arhiv Rudija Rebernika).....	22
Slika 27: Fotografija Plešivškega dvora. Na levi strani je hlev, na desni strani logarnica, za njo hlev za prebivalce v logarnici, pod njo baraka za delavce (arhiv Koroškega pokrajinskega muzeja).....	23
Slika 28: Fotografija Plešivškega dvora (arhiv Koroškega pokrajinskega muzeja). ...	23
Slika 29: Fotografija zapisa iz cerkvene kronike: požig dvora.	24
Slika 30: Grad in naselje Plešivec leta 1960 (osebni arhiv Rudija Rebernika).	24
Slika 31: Plešivški dvor leta 1984-1985 (Foto: osebni arhiv Rudija Rebernika).....	25
Slika 32: Fotografija ravnine s travo, kjer je nekoč stal dvor (Foto: Maja Glasenčnik).	25
Slika 33: Fotografija ostankov grofovskih svinjakov (Foto: Maja Glasenčnik).	26
Slika 34: Vernarica (Foto: Rudi Rebernik).	27
Slika 35: Križan pred obnovo in po njej (Foto: Rudi Rebernik).....	27
Slika 36: Gostilna Suhidol v začetku prejšnjega stoletja ter žaga v Suhem dolu, lesno skladišče, stanovanje za žagovodjo (Foto: osebni arhiv Rudi Rebernik).....	28
Slika 37: Ostanki stare delavske barake tik pred Suhim dolom pred rušenjem. Pred obnovo je bila tu prva žaga (Foto: Rudi Rebernik).	29
Slika 38: Krivonogova domačija leta 1990 (Foto: Rudi Rebernik).	30
Slika 39: Kristavška kmetija do prodaje leta 1958 (Foto: osebni arhiv Rudi Rebernik).	31
Slika 40: Fotografija Stablovske domačije (osebni arhiv Rudija Rebernika).....	31
Slika 41: Nagrobnik Plešivčnikov ter grob domačije Radman (Foto: Maja Glasenčnik).	32
Slika 42: Fotografija Plešivškega naselja (PISO).....	33
Slika 43: Fotografija Plešivškega naselja danes z mladima raziskovalkama (Foto: Tanja Glasenčnik).	33

POVZETEK

V raziskovalni nalogi smo raziskovali zgodovino Plešivškega dvora. Dvor se je nahajal v Zgornjem Razborju in je zajemal veliko površino Razborja. V okolici dvora je bilo več stavb: logarnica, hlev, svinjak, hlev za prebivalce logarnice, baraka, poletna hiška, mlin, žaga. Poleg tega je imel grof veliko kmetij v lasti. Najemniki so morali plačevati najemnino in delati pri njemu.

Skozi stoletja se je zamenjalo veliko lastnikov posestva. Sprva so bili tam stanovalci Plešivčniki, kasneje pa lastniki niso bili iz tega rodu, ampak je bil dvor za lastnike poletna rezidenca. Med vojno je bil dvor požgan in izseljen. V času agrarne reforme je vso posestvo prešlo v državno last, kmetije pa prebivalcem na njih. Nekatere kmetije so ohranjene še danes, nekatere so propadle.

Danes so vidne samo še ruševine dvora, nekatere stavbe so se ohranile. Te imajo različne lastnike.

Ključne besede: Plešivški dvor, lastniki, posestva.

SUMMARY

In the research assignment, we explored the history of the Plešivški Court. The court is located in Zgornji Razbor and covers a large area of Razbor. There were several buildings in the vicinity of the manor: a camp, a stable, a piggery, a stable for the residents of the camp, a shack, a summer house, a mill, a sawmill. In addition, the count owned many farms. Tenants had to pay rent and work for him.

Over the centuries, many owners of the estate have changed. Initially, the inhabitants were Plešivčniki, but later the owners were not from this family, but the mansion was a summer residence for the owners. During the war, the manor was burned down and evicted. During the agrarian reform, the entire estate became state property, and the farms belonged to the residents on them. Some farms are still preserved today, some have collapsed.

Today, only the ruins of the manor can be seen, some buildings have been preserved. These have different owners.

Keywords: Plešivški dvor, owners, estates.

1. UVOD

Za raziskovalno nalogo smo se odločili, ker se nam je zdela tema zelo zanimiva. Zanimala nas je zgodovina Plešivškega dvora. Veliko smo se že na šoli pogovarjali o dvoru, ker je v bližini šole, v okviru športnih dnevvov smo večkrat šli na pohod do njega. Vedno nas je pritegnila zunanost stavb in nas je zanimalo, kaj se je dogajalo z njimi skozi čas.

V raziskovalni nalogi smo raziskovali, zakaj so zgradili Plešivški dvor v hribih, kdaj je bil zgrajen dvor, kdaj obnovljen ter kakšen je danes. Zanimalo nas je tudi, kakšno površino je zajemalo posestvo Plešivec ter katere kmetije/stavbe so bile v njegovi lasti. Nazadnje smo želeli raziskati, kdo so bili lastniki dvora in s čim so se ukvarjali oz. preživljali delavci in plemiči.

Plešivški dvor se je nahajal v Zgornjem Razborju. Zajemal je veliko območje na Razborju, na katerem so bile tudi kmetije ter manjše hiše.

Skozi stoletja se je na dvoru zamenjalo več lastnikov. Sprva so bili tam stanovalci Plešivčniki, kasneje pa lastniki niso bili iz tega rodu, ampak je bil dvor zanje poletna rezidenca.

Glede na naša zanimanja smo si postavili raziskovalna vprašanja. Našli in pregledali smo literaturo in vire. Nato smo odšli na teren in si ogledali stavbe ter zemljišča. Za nekatere podatke smo se pozanimali pri domačinih. Vse opažene značilnosti smo zajeli v nalogi.

2. TEORETIČNI DEL

V teoretičnem delu bomo raziskovali, zakaj so se ljudje selili v hribovite predele in pomen agrarne reforme, ki je bil povod za odvzem zemlje zadnjemu lastniku dvora Skubicu. Raziskovali smo tudi gotico, ker so nekateri dokumenti iz preteklosti napisani v tej pisavi.

V 13. do 14. stoletju se je naselitveni tok obrnil v hribovite pokrajine. Hriboviti svet in zlasti gorska pobočja za večja naselja niso bili pripravni. Tudi ne za kolektivno obdelavo polja. Zato so nastale tu večinoma kmetije z enim kosom polja. V višjih delih se je uveljavila samotna kmetija (Čepič idr., 1979, str. 175). Prvo ime kraja Razbor kot župnije verjetno izhaja že od prej. Že leta 1106 se omenja neka župnija »Ras«, ki je po Jakschevem (Monuments IV, register) mnenju Razbor. Ta trditev verjetno ne drži, ker gre najbrž za neko koroško župnijo blizu Arnoldsteina. Vsekakor pa je tudi ta omemba zanimiva in pomembna za župnijo Razbor (Andrejc idr. 2020). Po tem lahko sklepamo, da so se nekje v tem obdobju predniki Plešivčnikov naselili na to območje.

Ker so cerkvena kronika in krstne knjige v večini zapisane v gotici, smo se odločili, da raziščemo to pisavo. Gotica je različica latinice, nastala pod vplivom gotike. Razvila se je iz karolinške minuskule, katero so uporabljali pred nastanki gotice. V obdobju od približno leta 1150 do 17. stol. so gotico uporabljali kot različico latinice po večjem delu Evrope. Po letu 1500 pa so jo v večjem delu Evrope opustili. Še vedno so jo uporabljali Nemci, Danci, Norvežani in Švedski (Gotica).

Ker smo v raziskavi omenjali agrarno reformo, smo pomen raziskovali.

Zakon o agrarni reformi in kolonizaciji je izdalo predsedstvo SNOS 17.12.1945. Velevalo je, da se veleposestva z nad 45 ha ali nad 25 ha obdelovalne površine razlastijo brez odškodnine. Tako je veljalo tudi za cerkvena posestva nad 10 ha skupne površine. Izjema so bila le tista posestva, ki so imela poseben družbeni ali zgodovinski pomen (Čepič idr., 1979). Zaradi agrarne reforme je ob koncu druge svetovne vojne država v svojo last vzela vso ozemlje Plešivca, skupaj s kmetijami in gozdovi.

3. EMPIRIČNI DEL

Želeli smo spoznati življenje na Plešivškem dvoru. Zanimalo nas je, kdo je bil lastnik dvora ter kaj je bil razlog, da so ga prodali. Želeli smo ugotoviti, kakšno površino je zajemalo posestvo ter katere kmetije/stavbe so bile v njegovi lasti. Zanimalo nas je tudi, s čim so se ukvarjali oziroma preživljali delavci in plemiči.

Pri raziskovalni nalogi smo si zastavili sledeče cilje:

- Želeli smo ugotoviti, zakaj so zgradili dvor v hribih.
- Želeli smo ugotoviti, kdaj je bil zgrajen dvor, kdaj obnovljen ter kakšen je danes.
- Želeli smo ugotoviti, kakšno površino je zajemalo posestvo Plešivec ter katere kmetije oziroma stavbe so bile del posestva.
- Želeli smo ugotoviti, kdo so bili lastniki dvora in s čim so se ukvarjali oziroma preživljali delavci in plemiči.

V okviru raziskovalne naloge smo si zastavili sledeča raziskovalna vprašanja:

- Zakaj so zgradili Plešivški dvor v hribih?
- Kdaj je bil zgrajen dvor, kdaj obnovljen ter kakšen je danes?
- Kakšno površino je zajemalo posestvo Plešivec ter katere kmetije oziroma stavbe so bile del posestva?
- Kdo so bili lastniki dvora in s čim so se ukvarjali oziroma preživljali delavci in plemiči?

Pri raziskovanju smo uporabili literaturo, ki je dostopna v knjižnici. Pri iskanju informacij smo se povezali s Koroškim pokrajinskim muzejem Slovenj Gradec in Ravne na Koroškem, z duhovnikom v Razborju, gospodom Leopoldom Koratom, s sodiščem v Slovenj Gradcu zaradi izpisov iz zemljiške knjige, z družino Rudija Rebernika, ki je o življenju na dvoru zapisal največ. Podatke smo pridobili tudi iz krstnih knjig nadškofije Maribor ter v Zgodovinskem arhivu Celje. Pri iskanju sedanjih lastnikov posestev smo si pomagali s prostorskim informacijskim sistemom občin ter z izpisi iz zemljiške knjige, ki so dostopni na spletu. Pridobljene informacije smo preverjali pri starejših domačinih. Ti se spominjajo pripovedovanj tistih, ki so služili na dvoru. Podatke smo primerjali med sabo in sestavljali zgodovino Plešivškega dvora. Nato smo se odpravili na teren ter tudi poslikali dejansko stanje na terenu.

3. 1. KRAJ RAZBOR

Plešivški dvor se nahaja v Zgornjem Razborju, zato se nam je zdelo smiselno, da najprej opišemo kraj Razbor.

Razbor leži na grebenu skrajnega dela Vzhodnih Karavank. Razteza se iz Črne na Koroškem preko Slemen, Razborja, Graške Gore in se konča v Mislinji.

Razbor je sestavljen iz dveh delov: Spodnji in Zgornji Razbor. Za Razbor je značilen razgiban relief, ki ga delimo ga na več delov. Južni del je ob reki Velunji, ki se zliva v Pako (ok. 450 m). Severovzhodni del je ob reki Suhodolnici, ki je pritok Mislinje (ok. 490 m). Osrednji del kraja se razširja od jugovzhoda do severozahoda v dolžini približno desetih kilometrov (od 700 do 1200 m). Skrajni severozahodni del predstavlja pobočje Plešivca ali Uršlje gore (1699 m), kjer so okoli posamezni vrhovi. Najvišja sta Molakov in Kotnikov vrh (Andrejc idr., 2012).



Slika 1: Lega Razborja (Glasenčnik, 2008, str. 9).

Ob prvem popisu prebivalstva leta 1869 je na Razborju je živel 710 ljudi, kar je najvišje znano število prebivalcev v kraju. S pojavom prvih industrijskih obratov v dolini je začelo prebivalstvo v Spodnjem Razborju upadati, v Zgornjem Razborju je prebivalstvo nekoliko naraslo, na kar je vplival predvsem razvoj Plešivškega dvora in gospodarskih dejavnosti okoli njega (gozdarstvo) (Andrejc idr., 2012, str. 24).

Najbolj drastičen padec prebivalstva se je zgodil med popisom prebivalstva v letih 1931 in 1971. Število prebivalcev se je zmanjšalo za 307 prebivalcev. Predvidevamo, da zaradi selitev in zaradi propada dvora.

Leto	1869	1900	1931	1961	1971	1981	1991	2002
Zgornji Razbor	259	274	303	236	175	107	111	113
Spodnji Razbor	451	413	396	312	217	221	246	237
Število prebivalstva	710	687	699	548	392	328	357	350

Slika 2: Popis prebivalstva (Andrejc idr., 2012, str. 24).

3. 2. PLEŠIVŠKI DVOR

Raziskovali smo, kateri lastniki so živeli na dvoru, kakšna posestva so imeli v lasti ter kakšno je stanje danes.

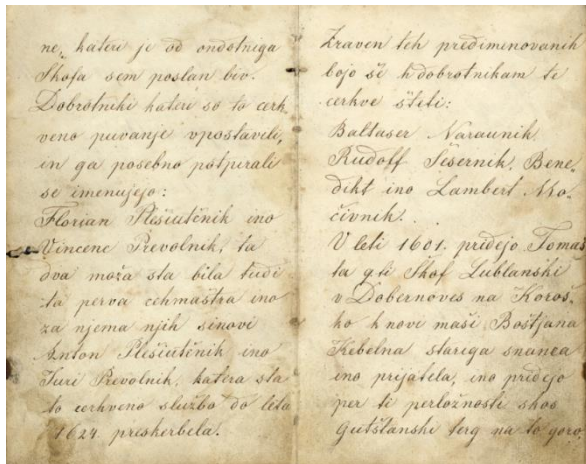
3. 2. 1. LASTNIKI

Zapisane podatke Rudija Rebernika smo preverjali z župnijsko kroniko, s pogovori s krajani ter z zemljiško knjigo. Pomagali smo si tudi s podatki iz Zgodovinskega arhiva Celje, s krstnimi knjigami, ki so dostopne na spletni strani nadškofije Maribor v arhivskih fondih ter z župnijsko kroniko župnije Razbor. Župnija Razbor obstaja že od leta 1714.

Prve omembe Plešivca so iz cerkvenih listin. Prvi pobudniki za ustanovitev cerkve Svete Uršule na Plešivcu (današnji Uršlji gori) so bili Anton Plešivčnik in pred njim njegov oče Florjan Plešivčnik, velik dobrotnik in pospeševatelj celega opravila (Plešivčnik, 2009, str. 206).

V cerkvenih listinah je zapisano, da so se leta 1570 zbrali pri kmetu Florjanu Plešivčniku okoliški kmetje: Vincenc Prevolnik, Boltežar Naravnik, Rupret Šisernik in Lambert Močilnik. Dogovorili so se, da bodo postavili v čast Sv. Uršule na vrhu Plešivca cerkev, da bi izprosila pri bogu zdravja, dobrih letin in kruha, mošta ter volne, kar so bili takrat glavni pridelki gorskih kmetij (Rebernik, 1990, str.14,15).

Podatke smo preverjali z rokopisom, ki smo ga našli na spletni strani Koroške osrednje knjižnice dr. Franca Sušnika Ravne na Koroškem. Rokopis potrjuje navedbe Rudija Rebernika in Draga Plešivčnika in potrjuje, da so bili ljudje naseljeni v Plešivcu v tem času.

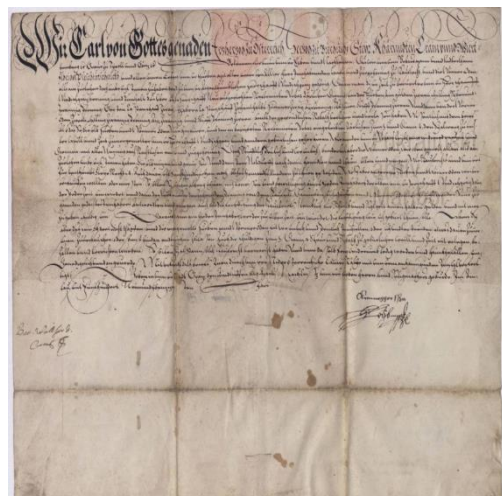


Slika 3: Zapis o gradnji cerkve na Uršlji gori (vir: Koroška osrednja knjižnica dr. Franca Sušnika Ravne na Koroškem- Kotnikova zapuščina)

Zgodovinski arhiv Celje hrani pergamente, ki potrjujejo zaporedje Plešivčnikov in njihovo naselitev na Plešivcu. Spodaj so zapisi šestih pergamentov.

Prvi pergament je z dne 11. 3. 1579 in s sledečo vsebino:

»Avstrijski nadvojvoda Karel II. podeli svojemu podložniku Florijanu Plešivčniku (Florian Pleschiutschnickh) in njegovim dedičem v zakup po kupnem pravu kmetijo ter kot dodatno zemljišče še t.i. Vernerjevo puščo (die Werner oden), kar leži v slovenjegraški gosposčini (herrschaft Windischgrätz). Za hasnovanje kmetije se daje letno po goldinar, dva šilinga, sedemindvajset denarjev, dva škafa ječmena, devet in pol škafa ovsa, dve kokoši, štirideset jajc, štiri sire, od pušče pa dva šilinga, dvajset denarjev, dvajset jajc in dva denarja.«



Slika 4: Pergament nemška gotica 11. 3. 1579.

Drugi pergament iz 12. 6. 1590 ima sledečo vsebino:

»Wolf Sigmund, pl. Gaisruck (Wolf Sigmund von Gaisrugckh), gospod Gradišča (zum Grädisch) podeli Florijanu Plešivčniku (Florian Pleschibetschnigg) in njegovi ženi Elizabeti in dedičem v zakup po kupnem pravu pusto kmetijo v uradu Razbor (Rässwär), z imenom "die Schurczen öden", skupaj z mlinom. Posest leži pod Plešivčnikovo hubo. Ob vsaki prodaji dobi graščina tretji denar. Podpis in pečat izstavitelja listine.«

Tretji pergament iz 6.1.1599 ima sledečo vsebino:

»Matija Amman, pl. Ammanschek (Mathias Amman von Ammansegkh), »zu Grotenhoff« iz Vuzenice (Säldenhoffen), lastnik slovenjegraške gosposčine (herrschaft Windischgrätz), podeli Antonu Plešivčniku (Anthonien Pleschibelischnigg) v zakup po kupnem pravu kmetijo skupaj z opuščeno hubo, t.i. Vernerjevo puščo (Werner öden) z mlinom in z žago v Razborju (Rasswald), kar je pri tem hasnoval Florijan Plešivčnik (Florian Pleschibelischnigg). Za hasnovanje poseljene kmetije se daje letno po goldinar, dva šilinga, sedemindvajset denarjev, dva škafa ječmena, devet in pol škafa ovsa, dve piščeti, štirinajst jajc in štiri sire, za hasnovanje Vernerjeve pušče pa dva šilinga. Predpisana je tudi tlaka.«

Četrty pergament iz 14. 11. 1605 z vsebino:

»Ljubljanski škof Tomaž Hren (Thomas... bischoue zu Laybach) daje Antonu Plešivčniku (Anthoni Pleschiuznikh) in njegovi ženi Evi (Eua) v zakup po kupnem pravu gmajno (gmain) z imenom »Pogor« na Plešivcu ali Uršlji gori (am Pleschiuz oder St. Vrsulae berg). Posest sodi k starotrški župniji (Altenmarkht bey Wündischgrätz), ki od zakupnikov prejema letno po renski goldinar in dvajset krajcarjev. Plešivčnik je tudi dolžan skrbeti, da ne bo kdo v bližnjih gozdovih delal škode, kar je dolžan javiti škofovemu vikarju v Starem trgu. Podpisal in z večjim pečatom pečatil izstavitelj dokumenta.«

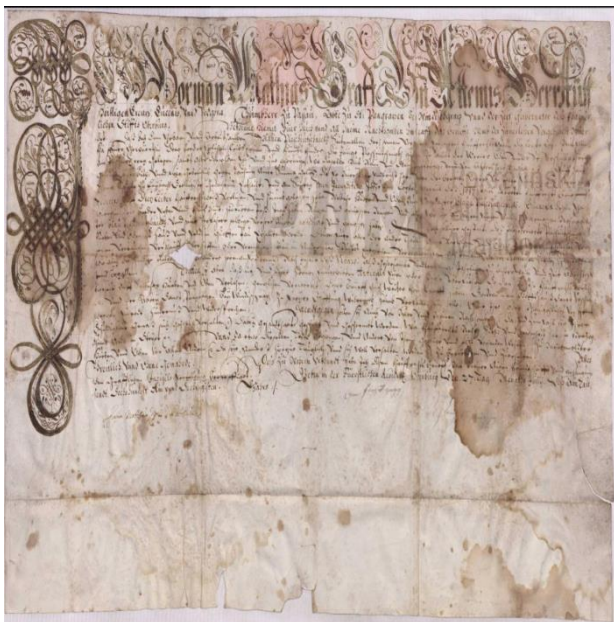
Peti pergament iz 30. 4. 1617 z sledečo vsebino:

»Ljubljanski škof Tomaž Hren podeli Antonu Plešivčniku (Antoni Pleschivzhnik) in njegovi ženi Evi (Eua) ter vsem njunim potomcem v zakup po kupnem pravu hubo z dodatnim zemljiščem, s tako imenovano Vernerjevo puščo (Werner ode). Posest leži v slovenjegraški gosposčini (Windischgräzer herrschaft), na Uršlji gori (an st. Vrsula),

običajno Plešivec imenovani (Pleshivez). Škof sprejema kmetijo tudi v svojo posebno zaščito. Hubo s puščo je dobil v zakup od nadvojvode Karla Antonov pokojni oče Florijan Plešivčnik (Florian Pleshivzhnik). Škof pa jo daje sinu zaradi očetovih posebnih zaslug, ki jih ima za gradnjo cerkve na Uršlji gori, ki jo je škof posvetil 18. avgusta 1602 in 2. avgusta 1609, in ker je oče na lastne stroške postavil v cerkvi oltar sv. Križa. Deželne davke so Plešivčniki dolžni prinesiti na Gornji Grad, ostale dajatve pa oddati ključarjem cerkve sv. Uršule ter zanjo opraviti tudi predpisano tlako. Podpisal in pečatil z večjim škofijskim pečatom škof.«

Šesti pergament iz 27. 7. 1661 z sledečo vsebino:

»Herman Matija, grof Attems (Hörman Mathias graff von Attems) itd., podeli Blažu

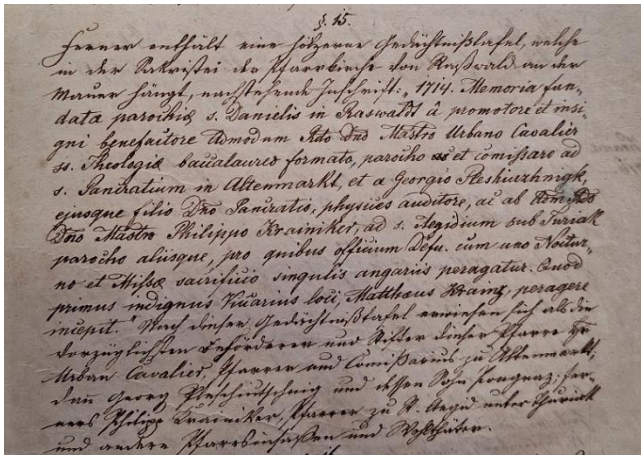


Plešivčniku (Blasien Pleschiutschnickh) in njegovi ženi Heleni (Ellenkha) in njunim dedičem v zakup po kupnem pravu t.i. Plešivčnikovo kmetijo (Bleschiutschigkh hueben) skupaj s t.i. Vernerjevo puščo (Werner öden) pod cerkvijo sv. Uršule (vndter st. Vrschulla kirchen) na Plešivcu (am Pleschiuezperg). Posest je dal v zakup družini že ljubljanski škof Tomaž Hren z listino z dne 30. aprila 1617. Listino je pečatil in podpisal njen izstavitelj.«

Slika 5: Pergament nemška gotica 27 .7. 1661.

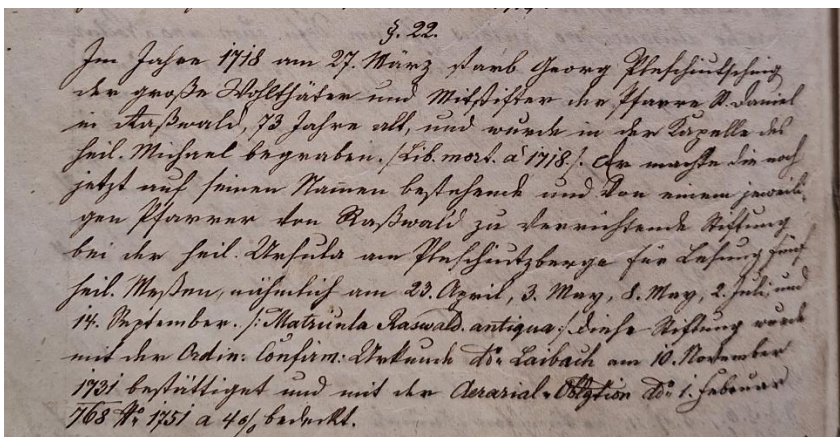
Kasneje je omenjen naslednji lastnik dvora, imenovan Jurij Plešivčnik.

Iz cerkvene kronike lahko razberemo, da je bil Jurij Plešivčnik eden izmed najzaslužnejših podpornikov župnije. V cerkvi je spominska plošča podpornikom župnije iz leta 1714.



Slika 6: Fotografija izpisa spominske plošče v cerkveni kroniki iz leta 1714 ter spominska plošča, ki se nahaja v cerkvi sv. Danijela v Razborju (Foto: Maja Glasenčnik).

Kot piše v cerkveni kroniki: »V letu 1718 27. marca je umrl Jurij Plešivčnik, velik dobrotnik in soustanovitelj župnije sv. Danijela v Razborju, v starosti 73 let in je bil pokopan v kapeli sv. Mihaela.«

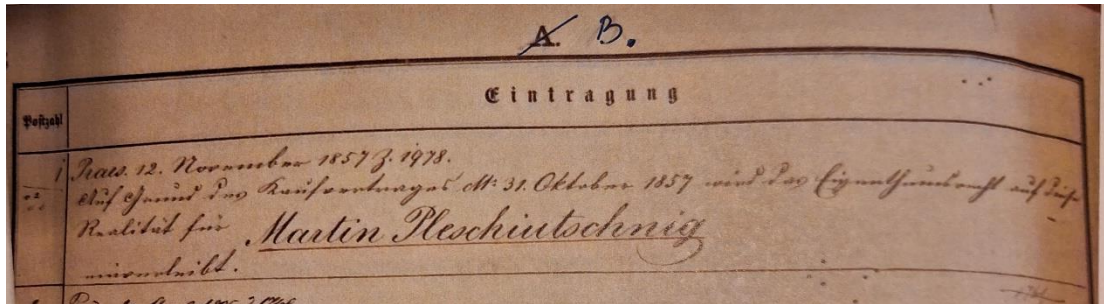


Slika 7: Fotografija iz cerkvene kronike.

Sledeči omenjeni je bil Georg Plešivčnik. Povzeto iz brošure Gozdno-turistična pot Plešivec, je bil Georg Plešivčnik, eden najmogočnejših Plešivčnikov, rojen leta 1770. Imenu je smel dodati naziv plemeniti in uporabljati grb z diagonalno postavljenim zlatim

levom na rdeče-modrem polju. Ob hiši je imel živalski vrt. Pozimi je v sani dal vpreči jelene in se z njimi vozil v Stari trg (Verovnik idr., 2012, str. 3). Georga so imenovali tudi Jurij.

V sredini 19. stoletja pa so se začeli ljudje seliti v nižje kraje. Nastopil je čas za novega gospodarja Martina Plešivčnika, da je pokupil okoliške kmetije: Medvedovo, Šisernikovo, Kočnikovo, Kristavško in Suhi dol (Rebernik, 2004a).



Slika 8: Fotografija iz zemljiške knjige: lastništvo Martina Plešivčnika.

V času lastništva Martina Plešivčnika je posestvo merilo okrog 1200 hektarjev. Ukvarjali so se s poljedelstvom in živinorejo. Redil je veliko število govedi in ovac ter več parov konjev (Rebernik, 1997b). Martin Plešivčnik, rojen leta 1830, je bil bogat kot baron. V njegovi lasti je bilo 2100 hektarov gozdov (Naša gora, str. 3).

Med prebiranjem cerkvene kronike smo zasledili, da se rojstni podatki Martina Plešivčnika razlikujejo. V cerkveni kroniki je zapisano: »Leta 1861 je ključar Martin Plešivčnik (23 let star) iz usmiljenja do vernice, ki je imela prikazovanje, in Bogu v čast začel graditi kapelo sv. Križa«. Ker smo našli dva različna podatka o rojstnih letnicah Martina Plešivčnika, smo to preverili v krstni knjigi, ki je dostopna na spletni strani arhivov nadškofije Maribor. Ugotovili smo, da je bil rojen leta 1838.

Tag	Dorf.	Haus	Getauften.	Sakraliſt	Proteſtan	Sinoden.	Walden.	Eblich.	Unreſt	der Hebame.	Vater.	Mutter.	Nahmen.	Star
1838	St. Michael	15	Martin	/	/	/	/	/	/	Martin Plešivčnik	Maria Plešivčnik	Maria Plešivčnik	Maria Plešivčnik	1838

Slika 9: Izpis iz krstne knjige o krstu Martina Plešivčnika.

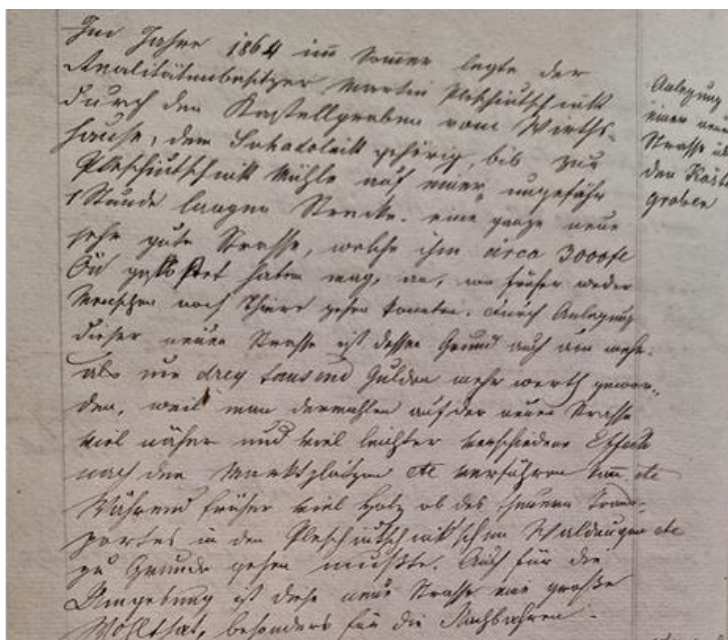
Imel je lastni mlin za potrebe svoje družine, za hlapce, dekletke in pastirje, ki so bili pri njemu v službi. V tistih dneh se je mlin menda vrtel noč in dan, da je zadostil potrebe plešivške družine, ki je takrat štela 15-20 ljudi (Rebernik, 2002b).



Slika 10: Plešivški mlin danes. Februar 2024 (Foto: Maja Glasenčnik)

Zraven plešivškega mlina je bila včasih žaga, ki je rezala les za vzdrževanje in potrebe velikih gospodarskih poslopij na posestvu. V tistih časih je bil Plešivec slabo povezan z ostalim svetom, zato so bili gozdovi skoraj brez vrednosti. Edina povezava z dolino je bila cesta po Kaštelskem jarku, ki pa je bila ponekod vsekana v skalo, ponekod pa je vodila kar po lesenih mostnicah, položenih čez potok (Rebernik, 1997b).

V cerkveni kroniki smo zasledili, da si je Martin Plešivčnik to želel izboljšati. Zapisano je: »Leta 1864 je poleti posestnik Martin Plešivčnik dal zgraditi skozi Kaštel od gostilne Suhadalnik do Plešivčnikovega mlina na dolžini ene ure hoje dobro cesto, kjer prej niti človek niti žival nista mogla hoditi. S to cesto je pa tudi vrednost njegove posesti zrasla, ker je po njej odslej lahko na trg spravljaj svoje pridelke in izdelke, posebno mnogo lesa, ki je prej strohnel v njegovih gozdovih. Tudi njegovi sosedje so imeli od te ceste veliko koristi«.



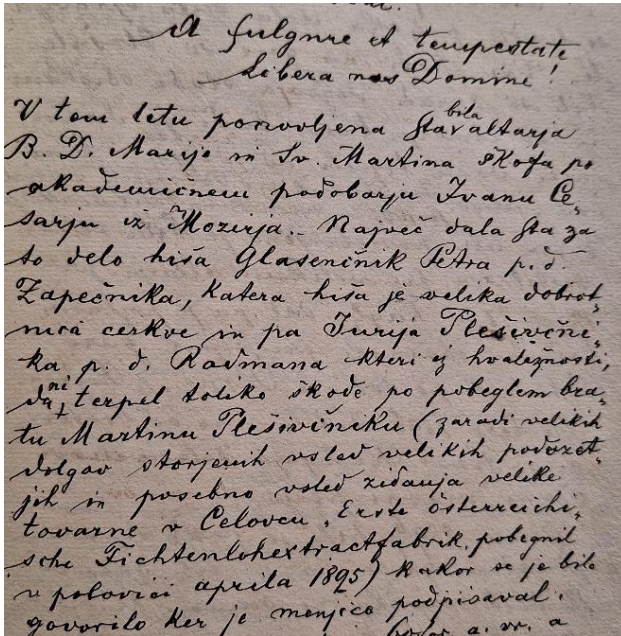
Slika 11: Fotografija iz cerkvene kronike: cesta skozi Kaštel.

Leta 1889 je plešivški graščak Martin Plešivčnik, ki je bil velik dobrotnik razborške šole, kupil od kmeta Lorencija, današnjega Žuželja, gradbeno zemljišče in ga podaril šoli, ki je bila brez lastne zemlje. Posebna komisija se je nato leta 1892 odločila, da se bo šola zgradila, kjer je bila stara zgradba (Rebernik, 2004b).

Ta podatek smo želeli potrditi s cerkveno in šolsko kroniko. Vendar podatkov o gradnji nove šole ni v nobeni kroniki.

Leta 1890 je dal Martin obnoviti grad in gospodarska poslopja. Sledili so slabi časi. Že pri obnovi gradu so se mu začeli nabirati dolgovi, ki so čez leta samo še rastle. Kasneje je Celovška banka zasegla posest in ga prodala na dražbi (Rebernik, 2004a).

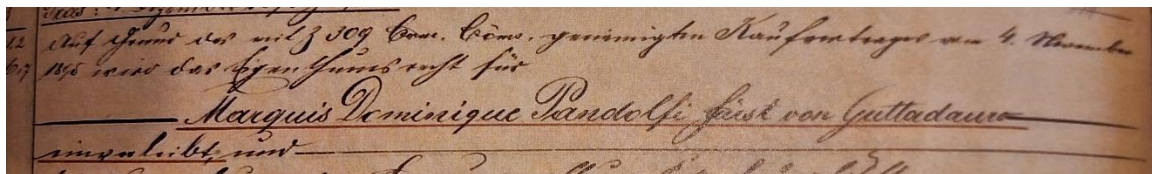
Martin je od same žalosti pobegnil v Ameriko. Ko se je vrnil, se je zatekel k sinu, ki si je z izkupičkom od Plešivca in s svojimi prihranki kupil hotel Schnablegger v Trbižu. Njegov nagrobni spomenik na pokopališču v Trbižu je impozanten kip iz bronu – pieta ob velikem križu, zraven pa je skala iz marmorja s silhueto Uršlje gore in na njej močna trnjeva krona iz železa, znamenje hrepenenja in bolečine (Naša gora, str. 4).



Pobeg Martina Plešivčnika lahko potrdimo s cerkveno kroniko. Fotografija izpisa iz kronike je levo.

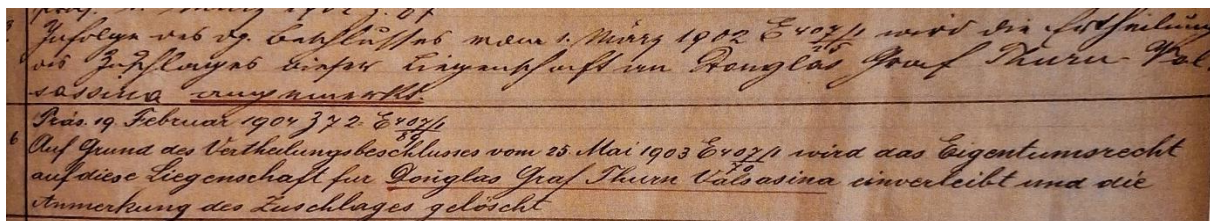
Slika 12: Fotografija iz kronike: pobeg Martina Plešivčnika.

Na dražbi je posestvo leta 1895 kupil knez Pandolfi pl. Gutaguera (Rebernik, 2004a), kar potrjuje fotografija izpisa iz zemljiške knjige.



Slika 13: Fotografija iz zemljiške knjige: prenosa lastništva na Pandolfija.

Zaradi slabega gospodarjenja ga je v začetku 20. stoletja prodal grofu **Douglasu Thurnu pl. Valssasina**. Ta je bil gospodar kar 30 let (Rebernik, 1997b), kar potrjuje fotografija iz zemljiške knjige.



Slika 14: Fotografija iz zemljiške knjige: prenosa lastništva na Thurna.

Ta je celotno gospodarstvo preuredil. Opustil je kmetijstvo in se začel ukvarjati z urejanjem svojih gozdov. Popravil je ceste in postavil žago v Suhem dolu. Tam so bili zaposleni v glavnem njegovi najemniki in njihovi sorodniki (Rebernik, 2004a).



Slika 15: Grof Douglas Thurn pl. Valssasina (osebni arhiv Rudija Rebernika).

Grofovski najemniki so bili odvisni od njegovih stanovanj, zemlje in dela. Nudil jim je varnost in bivališče. Imeli so najemno pogodbo, ki pa je morala biti vsako leto obnovljena in potrjena od oskrbnika do dneva sv. Jurija.

Vse stvari so bile »grofovske«. Imeli so grofovske travnike, hiše, štale, njive, gozdove, žago. Gozdne in lovske poti pa so se imenovale »grofovske steze«. To poimenovanje se je obdržalo kar nekaj časa za požarne steze, ki so bile vedno dobro očiščene in urejene na obeh straneh Kaštelskega jarka.

Grofov obstanek pa je imel vpliv tudi na Razborško farno cerkev, kjer so imeli svoj ločeni prostor, ko so ob posebnih prilikah prišli k maši. V levem stranskem delu cerkve je stala štirisedežna klop, ki je bila ločena od ostalih. Imela je izrezljano leseno naslonjalo. Klop so vedno poimenovali kar »grofovski stol«. Klop so lahko uporabljale tudi žene grofovskih najemnikov, kadar je bila prosta.

Plešivška graščina in njene posesti s Suhodolško žago so bile majhen del grofove lasti. Veliko posestev in gozdov je imel na Koroškem in v Avstriji. Na Plešivec je prihajal samo za lov in izlete, ker je imel s svojo družino stalno bivališče na Pliberškem gradu. Ostale opravke na gradu je prepuščal svojemu oskrbniku in poklicnemu čuvaju, ki je bival s svojo družino v posebni lovski hiši, ki še danes stoji (Rebernik, 1993, str. 14).

V času tridesetih let je bila huda gospodarska kriza, ki je prizadela tudi grofa. Ni imel gotovine za plačilo svojim delavcem, zato jim je dal pisemsko potrdilo, da so lahko pri slovenjgraških trgovcih kot so bili Rozman, Smolčnik in Rojnik, dobili najpotrebnejše za življenje (Rebernik, 1993, str. 14).

Na fotografiji spodaj je delavska knjiga, ki je bila 15. novembra leta 1902 izdana očetu Rudija Rebernika. Na njej je žig in znak grofovske gozdarske uprave v Plešivcu. Plešivec so dolga leta imenovali "Urškin dvor", na žigu pa je pisalo: "Gozdarstvo grofa Thurna- Veleposestvo- Urškin dvor" (Rebernik, 1996; str. 5)



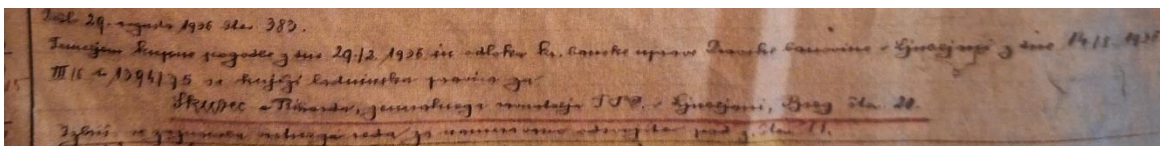
Slika 16: Fotografija delavske knjige (osebni arhiv Rudija Rebernika).

Zanimiv je podatek, da se je leta 1931 na pobudo planinskega društva Prevalje in Plešivškega grofa Thurna avtomobil TATRA prvi povzpел na vrh Uršlje gore (Rebernik, 2004a).

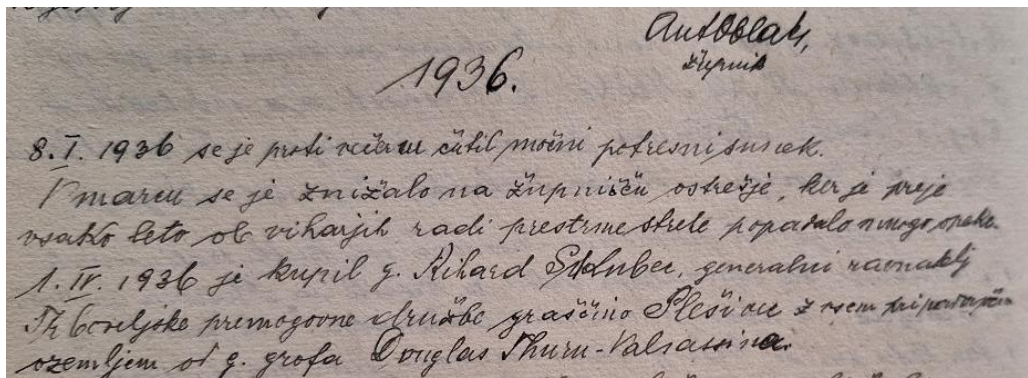


Slika 17: Avtomobil na Uršlji gori (osebni arhiv Rudija Rebernika).

Grof Douglas Thurn von Valsassina je leta 1936 Rihardu Skubecu prodal Plešivec z vsemi posestvi in Suhodolško žago. To potrjujeta fotografija iz zemljiške knjige spodaj in zapis iz cerkvene kronike.



Slika 18: Fotografija iz zemljiške knjige: prenos lastništva na Skubica.



Slika 19: Zapis iz cerkvene kronike o prenosu lastništva na Skubica.



Rihard Skubic je bil direktor Trboveljskih rudnikov. Lastnik dvora je bil do konca druge svetovne vojne, leta 1945. Nato je pobegnil v tujino (Rebernik, 2004a).

Slika 20: Zadnji Plešivški lastnik Rihard Skubic z dvema oplenjenima gamsoma (osebni arhiv Rudija Rebernika).

Skubic je dal popraviti cesto po Kaštelskem jarku, da je bila sposobna za konjski prevoz. Imel je svoje lovske in gozdarske uslužbence, ki so mu vodili delo v gozdu in na Suhodolški žagi. V grofovi odsotnosti je za vse posle skrbel njegov gozdarski upravitelj ali »Forsterwalter«, ki je imel svojega delovodjo in lovskega čuvaja (Rebernik, 1997b).

Malo pred drugo svetovno vojno je Skubic dal po vseh domačijah v njegovi lasti vzidati štedilnik. Hiše v lasti grofov so bile običajno deloma zidane, deloma lesene s kuhinjskimi dimnicami (Rebernik, 2007). Novi lastnik je malo bolj gledal na svoje ljudi in so bili delavci zavarovani. Svojim najemnikom je popravil stanovanjske hiše in gospodarska poslopja. Črne kuhinje ali dimnice, kjer so kuhali še na ognjišču, je posodobil (Rebernik, 1993, str. 14).

Po agrarni reformi so bile kmetije dodeljene prebivalcem na njih (Rebernik, 2007). S tem so mnogim naredili slabo uslugo, ker niso dobili poleg kmetije nič gozda za drva ali najnujnejša popravila pri hiši in gospodarskih poslopih (Rebernik, 1994).

3. 2. 2. DVOR

V graščini je bilo okrog 20 sob. V njej je živel lastnik z ženo in otroki. V gozdarski hiši oz. logarnici oz. »Mali graščini« s petimi sobami in prostorno kuhinjo je stanoval upravitelj z ženo, v delavski baraki s štirimi sobami pa so stanovale štiri delavske družine (Rebernik, 1996). Graščina se je ponašala z velikimi okni z lesenimi, zelenimi polknami (Rebernik, 1997b). V graščini so bile na voljo tudi sobe za lovske goste (Rebernik, 1997b). Plešivec so dolga leta imenovali Urškin dvor (Rebernik, 1996).

Tisti čas je bil eden izmed največjih posestev naokoli. Sprva so se ukvarjali s kmetijstvom. To je s poljedelstvom, živinorejo in ovčerejo. Plešivec je obsegal skoraj vso vzhodno pobočje današnje Uršlje gore, Malega vrha, Planj pa vse do Vernarce in Kala. Večino tega območja so obsegali travniki. Današnja kmetija Vernarca je bila včasih grajska pristava s hlevi in stajami za ovce in živino. Tam so lahko bivali tudi pastirji in hlapci (Rebernik, 2004a).

Za stanovanja gozdnih delavcev v Plešivcu so bivši lastniki storili zelo malo, čeprav je bilo prostora v graščini in gozdarski hiši več kot dovolj. Središče naselja Plešivec je bila graščina z gozdarsko hišo, ob njej pa so bila velika gospodarska poslopja za konje in drugo živino ter več manjših za svinjake in drugo drobnico, ki so jo gozdni delavci redili (Rebernik, 2001a).

Graščina je večinoma samevala. Imela je dvajset opremljenih sob in prostorno kuhinjo. Kasneje je lastnik tu preživel v glavnem samo poletne mesece ali pa glavno lovsko sezono. Delovodske in knjigovodske posle je vodil njegov gozdarski upravitelj. Z ženo

je stanoval v gozdarski hiši ali mali graščini. Delavci so s svojimi družinami stanovali v nizki zidani baraki (Rebernik, 2001a).

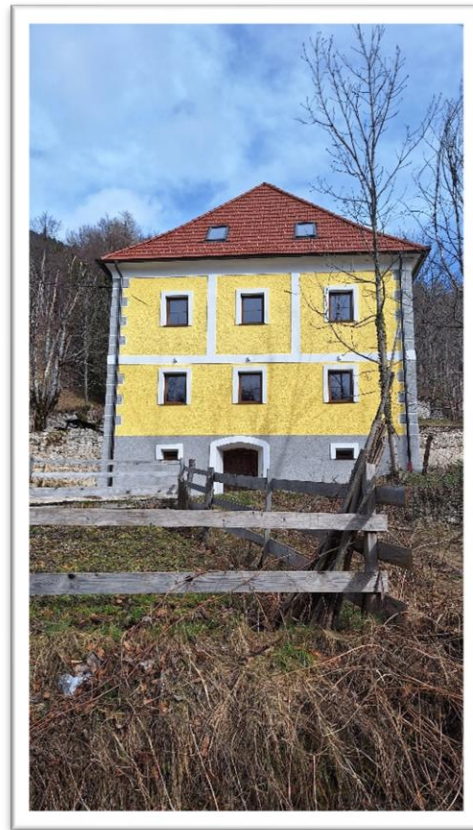
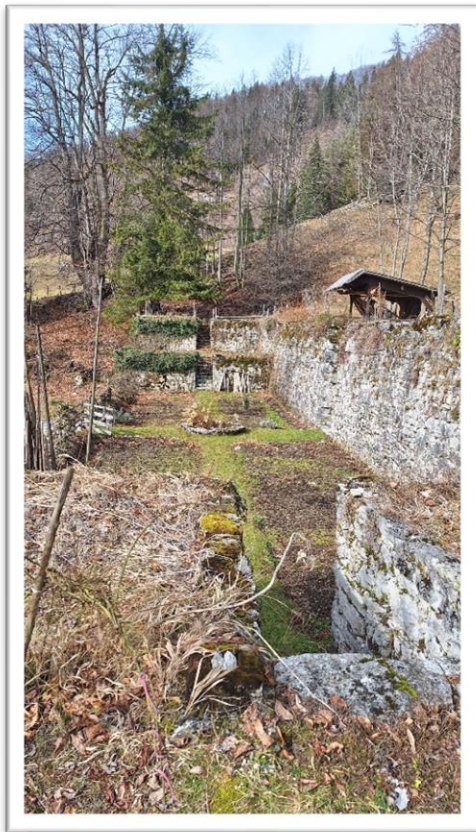
Plešivska posest pa je bila znana tudi po lovišču. Tu je bila divjad: srnjad, gamsi, velik in mali divji petelin in beli planinski zajec. Sem so na lov hodili znani bogati gosti iz vseh krajev Slovenije. Plešivčnik je ogradił veliko površino in tam naselil jelene. Enkrat je menda jelen napadel človeka, ker se mu je preveč približal znotraj ograje in ga ubil (Rebernik, 2004a).

Lov so si nekđaj lahko privoščil samo premožni in ugledni ljudje. V prvi vrsti seveda latniki velikih kmetij in gozdnih površin. Lov je bil najbolj povezan z gospodarjem Thurnom in njegovimi nasledniki. Grof je imel svojega poklicnega lovskega in gozdnega čuvaja, ki je vedno budno pazil, da ni kdo od njegovih najemnikov zašel v skušnjava, da bi si privoščil kakšno divjačino ali posekal neodkazana drva. V Zgornjem Razborju so bili vsi gozdovi, razen Kotnikovega in Skobirjevega, v lasti grofa. V gozdovih je lahko lovil samo on in njegovi povabljeni gostje. Ostali kmetje, ki so imeli velike gozdne površine, so morali za lov v njegovih gozdovih plačati. Lepe obleke za lov so včasih nosili le grofovsk ali državni gozdarji in lovski čuvaji. Takratni lovci so hodili v domačih oblekah, za posebne priložnosti pa so imeli obleko iz domačega volnenega sukna (zapis iz osebnega arhiva Rudija Rebernika).

Za dvorom so bili terasasti vrtovi, katerih ostanki so vidni še danes.



Slika 21: Vstop na terasaste vrtove za graščino (Foto: Maja Glasenčnik).



Slika 22: Terasasti vrtovi za nekdanjo graščino (prva fotografija) ter »Mala graščina«, gozdarska hiša oz. logarnica (druga fotografija). (Foto: Maja Glasenčnik)

V bližini dvora so zgradili tudi kapelo, ki je označena kot kulturna dediščina Slovenije. Kapela je s konca 19. stoletja. V notranjosti je motiv Marije Zavetnice s plaščem (Digitalne vsebine kulturne dediščine Slovenije).



Slika 23: Kapela (Foto: Maja Glasenčnik).

Tako kapela kot tudi Mala graščina (logarnica) je zaščiten kot kulturna dediščina Slovenije.

Pri Plešivškem mlinu se je začel lep kostanjev drevored. Ko pa je cesta zavila v gozd, jo je pričela obdajati lepo negovana smrekova živa meja. Ob njej so rasli mogočni macesni. Graščina se je videla šele, ko si stopil na grajsko dvorišče (Rebernik, 2006).

Danes je opaziti le še kostanjev drevored pri Plešivškem mlinu.

Po pripovedovanjih so imeli lastniki nad dvorom nekakšno teraso, ki je bila okrogle oblike. V njej so igrali karte ter opazovali divjad. Na fotografiji spodaj so njeni ostanki.



Slika 24: Prostor nad vrtovi, kjer so se zbirali lovci in čakali divjad (Foto: Tanja Glasenčnik).

Prav tako so imeli gospodarji Sommerhouse, leseno hiško, v kateri so po pripovedovanjih nadzorovali delavce Plešivca. Ostankov ni vidnih na terenu. Na naslednji fotografiji so ostanki hleva, ki so ga imeli prebivalci Male graščine. Nahaja se nad Malo graščino.



Slika 25: Ruševine hleva nad logarnico (Foto: Maja Glasenčnik).

Na fotografijah spodaj je dvor Plešivec v različnih obdobjih. Prva fotografija Plešivškega dvora z vsemi poslopji je iz leta 1890, ko je bil njegov lastnik Martin Plešivčnik.



Slika 26: Grad Plešivec iz leta 1890 (osebni arhiv Rudija Rebernika).

Spodaj sta fotografiji Plešivškega dvora, ki smo ju pridobili iz Koroškega pokrajinskega muzeja Slovenj Gradec in Ravne na Koroškem. Letnici fotografiranja sta neznani.

Menimo da sta fotografiji nastali okrog leta 1936, saj smo v osebni arhivu Rudija Rebernika opazili fotografije, na kateri je enak izgled stavb, dreves in okolice.



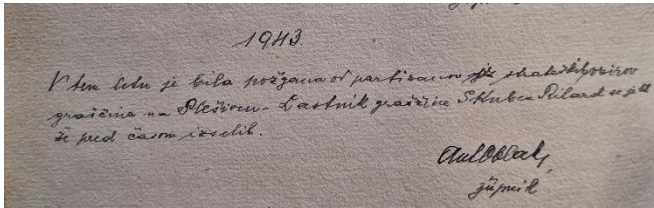
Slika 27: Fotografija Plešivškega dvora. Na levi strani je hlev, na desni strani logarnica, za njo hlev za prebivalce v logarnici, pod njo baraka za delavce (arhiv Koroškega pokrajinskega muzeja).



Slika 28: Fotografija Plešivškega dvora (arhiv Koroškega pokrajinskega muzeja).

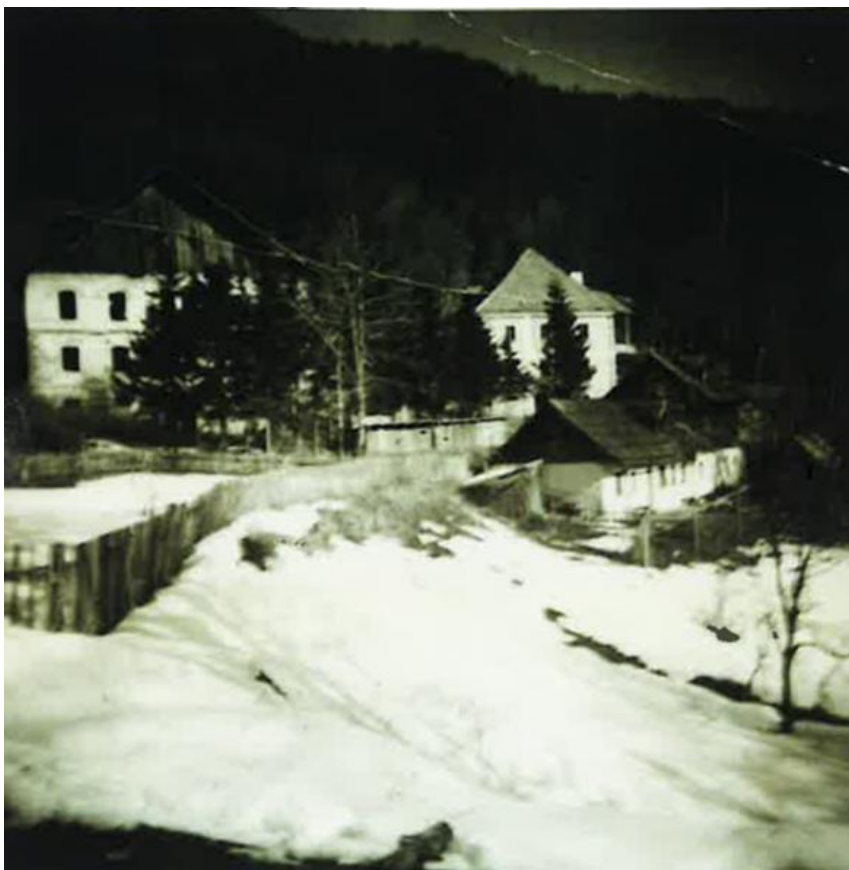
3. 2. 3. KONEC DVORA

Malo pred koncem vojne je bila graščina Plešivec požgana (Rebernik, 1997b). To nam potrjuje tudi cerkvena kronika.



Slika 29: Fotografija zapisa iz cerkvene kronike: požig dvora.

Po vojni so graščini obnovili ostrešje, kar je vidno na fotografiji spodaj (Rebernik, 1997b).



Slika 30: Grad in naselje Plešivec leta 1960 (osebni arhiv Rudija Rebernika).

Ker se kasneje niso mogli dogovoriti glede lastništva posestva, je grad propadal. Iz pripovedovanj krajanov smo izvedeli, da so ljudje iz dvora samovoljno odvezemali

strešnike in tramove ter jih porabljali za svoje domove. Spodaj je fotografija ostankov dvora iz leta 1984/1985.



Slika 31: Plešivški dvor leta 1984-1985 (Foto: osebni arhiv Rudija Rebernika).

Ostanke propadajoče graščine so kasneje zasuli. Na prvem nadstropju graščine je nastala ravnina s travo, ki je vidna na fotografiji spodaj.



Slika 32: Fotografija ravnine s travo, kjer je nekoč stal dvor (Foto: Maja Glasenčnik).

Na fotografiji spodaj so ostanki grofovskega svinjaka. Zadaj je viden grofovski hlev, ki je ohranjen še danes.



Slika 33: Fotografija ostankov grofovskih svinjakov (Foto: Maja Glasenčnik).

3. 2. 4. POSESTVA

Spodaj so opisana posestva, ki so pripadala posestvu Plešivec. Nekaterih posestev več ni, druga pa so se ohranila in ponekod ljudje živijo še danes.

Prave grofovske kmetije ali »hobe« v katerih so živeli gozdni ali žagni delavci so bile: Suhi dol z žago in kovačnico ter delavsko barako in kmetije: Potočnik, Kristavčnik, Cajgar, Grobelnik, Krivonog, Planšak, Vernaršek, Medved, Verjanšek, Jelen, Lorenc in Šisernik. Vedno so morali biti na razpolago grofovskemu gozdarju v Plešivcu. Morali so biti pripravljene za delo v gozdu, pri sečnji in spravilu lesa ali pa pri prevozu z vprežno živino. Grofovski gozdarji ali »foštnerji« so bili v Plešivcu (Rebernik, 1993, str. 14).

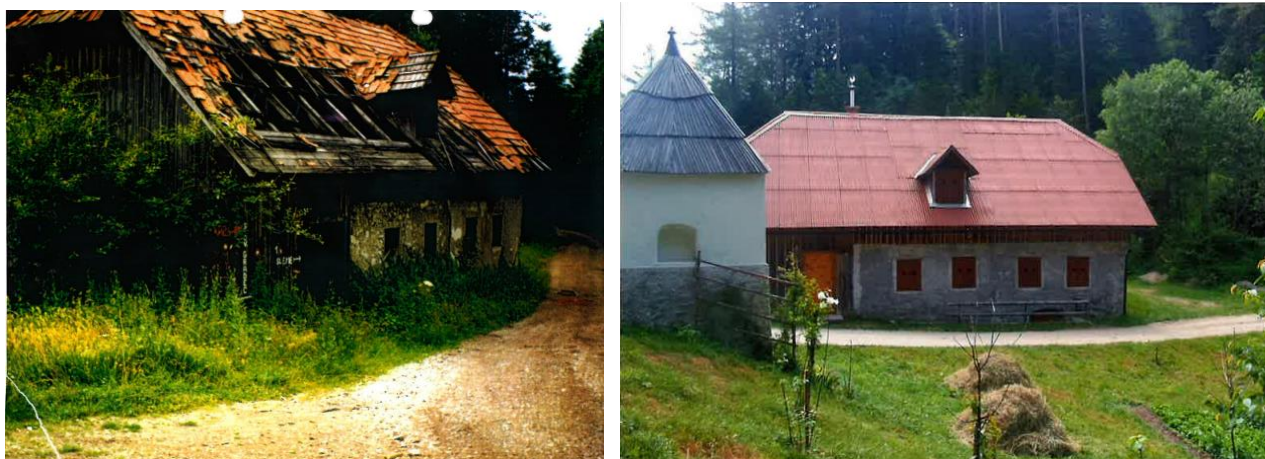
Vernarca (slika 34) je bila nekakšna grajska pristava s hlevi in stajami za ovce in živino. Tam so bivali tudi pastirji in hlapci (Rebernik, 2004a). Kasneje je bilo tu zavetišče gozdarjev in planincev. Danes tukaj živi družina s tremi otroki.



Slika 34: Vernarica (Foto: Rudi Rebernik).

Križan (slika 35) je bilo že od nekdaj počivališče in okrepčevalnica za romarje ali druge mimoidoče. Leta 1942 je bila koča pri Križanu požgana. Po vojni je gostilna zaživela in nudila mimoidočim romarjem in popotnikom okrepčila in počitek. Kljub ugodni legi in dobremu obisku, so imeli težave z nabavo, z različnimi prometnimi davki in najemnino (Rebernik, 2000b).

Po pripovedovanjih je bilo tu zavetišče gozdarjev in lovcev pod Uršljo goro.



Slika 35: Križan pred obnovo in po njej (Foto: Rudi Rebernik).

Kraj Suhi dol z gostilno (slika 36), gospodarskimi poslopiji, žago in kovačijo ter delavskimi stanovanji je bil že od nekdaj, pa do konca druge svetovne vojne v lasti plešivškega veleposestva. Vse to je bilo po vonji nacionalizirano, suhodolška domačija pa po agrarni reformi dodeljena takratnemu gospodarju Andreju Podojsteršku in njegovi ženi Frančiški (Rebernik, 1999).



Slika 36: Gostilna Suhidol v začetku prejšnjega stoletja ter žaga v Suhem dolu, lesno skladišče, stanovanje za žagovodjo (Foto: osebni arhiv Rudi Rebernik).

Gostilna v Suhem dolu je najverjetneje nastala v časih, ko so se pričeli razvijati gozdarstvo, žagarstvo ter lovski turizem. Tu je vedno počival grof s svojim spremstvom, kadar se je odpravljajal na svojo graščino. Tam je bilo v ta namen tudi kegljišče. Tudi za gozdarje in ostale delavce je bil to kraj, kjer so se ustavili in spočili (Rebernik, 2005). Počitek in okrepčilo je nudila vsem, ki so se vračali iz Slovenj Gradca v Razbor, Javorje ali pod Uršljo goro (Rebernik, 1999).

V zemljiški knjigi piše, da je bil od leta 1868 pa do leta 1883 lastnik suhodolške domačije neki Jochan Glasentschnig. Leta 1883 je vse prodal veleposestniku Martinu Plešivčniku (Rebernik, 2005).

Malo pred Suhim dolom, kjer se je pričel revir Plešivec, na obeh straneh ceste in potoka Suhodolnice, je tik za ovinkom stala dolga lesena zgradba, ki se je imenovala Baraka (slika 37). Tu so stanovali žagni in gozdni delavci z družinami. Na tem mestu naj bi stala grofovsko žaga – venecijanka. Pozneje je grof malo višje dal zgraditi večjo in sodobnejšo žago. Staro žagno poslopje so preuredili za skromna stanovanja (Rebernik, 2005). Zgradil jo je grof Thurn (Rebernik, 2003).



Slika 37: Ostanke stare delavske barake tik pred Suhim dolom pred rušenjem. Pred obnovo je bila tu prva žaga (Foto: Rudi Rebernik).

V Suhem dolu je bila pisarna za grofovskega gozdarskega uslužbenca. Ta je tudi prevzemal in kontroliral les na žagi ter vodil žago.

Zaradi naraščanja potrebe po rezanem lesu je zgradil novo žago malo višje od stare, kjer je bilo več prostora za skladiščenje hlodovine in rezanega lesa. V novi žagi je obratovala tudi delavnica za izdelavo lesne volne. Nad vhodom v žago je visela lesena tabla, kjer je pisalo v nemščini: »Graflich von Thurn-sche Saegewerk und Holzwolle Fabrik«. Po slovensko je bilo to: »Žagarstvo grofa Thurna in tovarna lesne volne«. V novi žagi je bila tudi delavnica za izdelavo lesne volne. Žaga je bila zelo pomembna za tamkajšnje prebivalce. Dajala jim je zaslužek in kruh veliko družinam. Poleg zaposlitve v Plešivskih gozdovih je bil tukaj edini kraj, kjer so lahko dobili službo. Poseben dogodek je bil, kadar se je grof pripeljal s svojim avtomobilom. Po kratkem počitku v suhodolški gostili je odšel na svoj grad v Plešivec. Ker so travniki na severni strani segali skoraj do potoka in ceste v Kaštelskem jarku, ki je najprej vodila v Plešivec, so otroci vedno hiteli po strmem pobočju proti cesti, da so lahko videli, kako se je gospodar pripeljal s svojim avtomobilom. Ta dogodek je bil za njih zelo vesel.

Leta 1936 so plešivško posest prodal Richardu Skubich, ki je posodobil žago. Zaradi pomanjkanja potoka Plešivčnica je žaga velikokrat stala, saj je voda pritekla po lesenih žlebovih. Ti so se zaradi poletne vročine razsušili in je vode zmanjkalo še preden je pritekla do žage. Skubic je dal narediti nove betonske žlebove, tako da je bilo vedno dovolj vode. Vode je bilo še za električni dinamo. Ta je omogočal, da so lahko delavci delali z električnimi lučmi. Tisti pa, ki so živeli blizu žage, so si lahko električno luč napeljali v domove.

Po vojni je morala gostilna dajati prostor še žagovodji. V njej je bil tudi prostor za trgovino. Ko pa so žago ukinili, je lahko gostilna spet zaživela. Pot, ki je vodila iz Suhega dola v Plešivčnik se je imenovala Kaštelski jarek (Rebernik, 1999). Danes te ceste ni več (Rebernik, 2003).

Leta 1895 je Plešivški gospodar kupil **Krivanogovo domačijo** (slika 38) od zadnjega lastnika ter jo predal v najem in oskrbo (Rebernik, 1997a).



Slika 38: Krivanogova domačija leta 1990 (Foto: Rudi Rebernik).

Plešivški lastniki so si vedno prizadevali, da bi kupili Molakovo posestvo. Ta je kot otok ležalo sredi njihovih gozdov (Rebernik, 2005). Vendar jim ni uspelo.

Kristavško posestvo (slika 39) je bilo prodano plešivškemu gospodarju Martinu Plešivčniku petega junija 1888. Vanje je naselil svoje najemnike, ki so mu morali s svojim delom odslužiti najemnino za skromna stanovanja in zemljo, ki so jo obdelovali (Rebernik, 2005).



Slika 39: Kristavška kmetija do prodaje leta 1958 (Foto: osebni arhiv Rudi Rebernik).

Kristavško posestvo je bilo pred tem last Mihaela Kotnika. V njej so prebivali v glavnem najemniki, ki so bili gozdni delavci ali pa so delali na Suhodolški žagi, ter ob enem obdelovali slabo rodovitno zemljo (Rebernik, 2007). Tu se je rodila tudi moja prababica Angela (Maja Glasenčnik).

Stablovško hišo (slika 40) je moj (Maja Glasenčnik) pradedi dobil od grofa v najem. Delati je moral za grofa na dvoru, kjer je spoznal tudi mojo prababico Angelo in si z njo ustvaril družino.



Slika 40: Fotografija Stablovške domačije (osebni arhiv Rudija Rebernika).

Te kmetije se še danes enako imenujejo, vendar imajo ljudje, ki tam živijo, drugačne priimke (Rebernik, 2004a).

3. 2. 5. DANES

Potomci zadnjega Plešivčnika s Plešivca živijo danes v Trbižu, Trstu in Bologni. Še preden je posestvo propadlo, se je nekaj potomcev spustilo v Mežiško dolino in v Podjuno, kjer so potem zrasle njihove družine. Pri Radmanu na Razborju so še njihovi potomci (Naša gora, str. 5). Na spodnjih fotografijah sta nagrobnik Plešivčnikov ter grob domačije Radman.



Slika 41: Nagrobnik Plešivčnikov ter grob domačije Radman (Foto: Maja Glasenčnik).

Pri iskanju sedanjih lastništev starih grofovskih poslopij smo si pomagali s prostorskim informacijskim sistemom občin (PISO), ki je javno dostopen na spletu (slika 42). Tam smo pridobile številke parcel. Pri iskanju lastnikov določenih parcel smo si pomagale z izpisi iz zemljiške knjige, ki je v digitalni obliki na spletu.

"Mala graščina" oz. "logarnica" je danes last podjetja TOP-KOP prevozi in gradbena dela d.o.o. Ruševina graščine je danes last Mestne občine Slovenj Gradec. Gozdarska baraka pod nekdanjo graščino je last Republike Slovenije. Nekdanji grofovski hlev je v danes v lasti Univerze v Mariboru. Plešivški gozd je v lasti države.



Slika 42: Fotografija Plešivškega naselja (PISO).



Slika 43: Fotografija Plešivškega naselja danes z mladima raziskovalkama (Foto: Tanja Glasenčnik).

4. SKLEPNE UGOTOVITVE

Pri pisanju raziskovalne naloge smo si zastavili sledeča raziskovalna vprašanja, na katere smo dobili odgovore:

- Zakaj so zgradili Plešivški dvor v hribih?
- Kdaj je bil zgrajen dvor, kdaj obnovljen ter kakšen je danes?
- Kakšno površino je zajemalo posestvo Plešivec ter katere kmetije oziroma stavbe so bile del posestva?
- Kdo so bili lastniki dvora in s čim so se ukvarjali oziroma preživljali delavci in plemiči?

Točnega odgovora na prvo raziskovalno vprašanje ne moremo razbrati. V 13. do 14. stoletja se je selitveni tok preusmeril v hribe. V višjih delih so se pojavile samotne kmetije. Po tem lahko sklepamo, da so se nekje v tem obdobju predniki Plešivčnikov naselili na to območje. Hoteli so se umikati proti gorovju, kjer so se počutili bolj varne in so povečali svojo neodvisnost od gospodarja. Naše domneve so, da na začetku ni bil dvor, ampak samo kmetija, kar nam potrjujejo pergamenti iz Zgodovinskega arhiva Celje.

Podatka o nastanku dvora nimamo. Prva fotografija Plešivca je iz leta 1890, ko je bil njegov lastnik Martin Plešivčnik. Točne letnice, kdaj so zgradili dvor, ni. Podatek o obnavljanju dvora smo našli le iz leta 1890, ko je bil lastnik Martin Plešivčnik. Danes dvora ni več. Po drugi svetovni vojni je bil požgan. Danes so na mestu, kjer je včasih stala graščina, le še ostanki spodnjega nadstropja. Zgornji del dvora so zasuli in je danes porasel s travo.

O površini posestva imamo dva različna podatka. Viri Rudija Rebernika pravijo, da je posestvo, ko ga je imel v lasti Martin Plešivčnik, zajemalo 1200 hektarjev. Viri iz knjige Naša gora pa pravijo, da je takrat zajemalo 2100 hektarjev gozda. Koliko hektarjev je posestvo merilo, ne vemo točno, ker sta bila omenjena dva različna podatka. V zemljiški knjigi smo želeli preveriti, kateri podatek drži, vendar nam zapisi zaradi slabe kakovosti kopij in neberljivosti niso bili razumljivi. Iz zapisov Rudija Rebernika lahko

izvemo, da je posestvo obsegalo skoraj vso južno pobočje Uršlje gore, Malega vrha, Planj pa vse do Vernarice in Kala.

Posestvo Plešivec je zajemalo graščino oziroma Urškin dvor, logarnico, ki se je imenovala tudi »Mala graščina«, hlev, svinjak, hlev od stanovalcev logarnice, Sommerhouse, terasa nad graščino, pod dvorom je bila baraka. V lasti je imel tudi kraj Suhi dol z gostilno, z gospodarskimi poslopji, žago in kovačijo ter delavskimi stanovanji. Del posestva je bil tudi Plešivški mlin. Posestvu Plešivec so pripadala tudi sledeča posestva: Potočnik, Kristavčnik, Cajgar, Grobelnik, Krivonog, Planšak, Verneršek, Medved, Verjanšek, Jelen, Lorenc in Šisernik. V grofovskih kmetijah so živeli gozdni ali žagni delavci, ki so jih imeli v najemu.

Na raziskovalno vprašanje, kdo je bil lastnik dvora, ne vemo odgovora, saj ne vemo, kdaj je bil dvor zgrajen. Prvi nam znan Plešivčnik je bil Florjan Plešivčnik in za njim njegov sin Anton Plešivčnik. Leta 1661 je posestvo dobil Blaž Plešivčnik. Naslednji omenjeni lastnik je bil Jurij Plešivčnik. Za njim je bil Georg Plešivčnik, ki naj bi bil rojen leta 1770. Kasneje pa Martin Plešivčnik, rojen 1838. V krstni knjigi piše, da je bil Martin sin od Georga Plešivčnika. Menimo, da sta bila pred Martinom lastnika Plešivškega posestva dva Jurija oz. Georga. Če bi želeli to potrditi, bi morali podrobneje preveriti krstne knjige, ki so dostopne na spletu. Zaradi slabega gospodarjenja je dvor leta 1895 kupil knez Pandolfi, od njega pa v začetku 20. stoletja grof Thurn. Zadnji lastnik pred agrarno reformo je bil Skubic. Danes dvora ni več, posestvo je po agrarni reformi prešlo v last države in najemnikov kmetij. Če bi imeli še več časa, bi lahko podrobneje raziskovali krstne knjige in natančneje zapisali zaporedja lastnikov.

Prve podatke o tem, s čim so se ukvarjali oziroma s čim so se preživljali delavci in plemiči, imamo iz časa, ko je bil lastnik Martin Plešivčnik. Ukvarjal se je z živinorejo. Kasneje je z gradnjo ceste na trg spravljal svoje pridelke in izdelke, posebno mnogo lesa. Thurn je opustil kmetijstvo in se začel ukvarjati z urejanjem gozdov. Postavil je žago v Suhem dolu. Po navedbah naj bi Thurn služil tudi z oddajanjem površin za lov v najem ali zakup. Delavci, ki so imeli v najemu kmetije, so morali plačevati najemnino grofu in delati na posestvu.

5. VIRI IN LITERATURA

- Andrejc, J. idr. (2020). Tu smo doma. Razbor: Kulturno društvo.
- Čepič, Z. idr. (1979). Zgodovina Slovencev. Ljubljana : Cankarjeva založba.
- Digitalne vsebine kulturne dediščine Slovenije, pridobljeno <http://www.eheritage.si/apl/real.aspx?ID=12368>, 15. 1. 2024.
- Drago Plešivčnik (2009). Izpod Brinjeve gore v Slovenj Gradec, Prevalje: Kulturno društvo Mohorjan.
- Glasenčnik, A. (2008). Geografija samotnih kmetij na Razborju. Diplomsko delo. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, oddelek za geografijo.
- Gotica, pridobljeno <https://sl.wikipedia.org/wiki/Gotica>, 10. 12. 2024.
- PISO, pridobljeno https://www.geoprostor.net/piso/ewmap.asp?obcina=slovenj_gradec, 15. 1. 2024.
- Rebernik, R. (1993). Življenje gozdnih delavcev v Plešivcu nekoč. Viharnik : glasilo delovne organizacije Gozdno gospodarstvo Slovenj Gradec. Let. 25, št. 12, str. 14.
- Rebernik, R. (1994). Spomini na rojstno domačijo Kristavc. Viharnik : glasilo delovne organizacije Gozdno gospodarstvo Slovenj Gradec. Let. 26, št. 3, str. 9.
- Rebernik, R. (1996). Kako smo doživljali grofovsko oblast. Viharnik : glasilo delovne organizacije Gozdno gospodarstvo Slovenj Gradec. let. 28, št. 1, str. 5-6.
- Rebernik, R. (1997a). Stare rodovine se predstavljajo. Viharnik : glasilo delovne organizacije Gozdno gospodarstvo Slovenj Gradec. let. 29, št. 4, str. 11-12.
- Rebernik, R. (1997b). Iz revirja Plešivec. Viharnik : glasilo delovne organizacije Gozdno gospodarstvo Slovenj Gradec. let. 29, št. 9, str. 6,22.
- Rebernik, R. (1999). . Iz preteklosti revirja Plešivec. Viharnik : glasilo delovne organizacije Gozdno gospodarstvo Slovenj Gradec. let. 31, št. 8, str. 5.
- Rebernik, R. (2000a). Dom treh generacij. Viharnik : glasilo delovne organizacije Gozdno gospodarstvo Slovenj Gradec. let. 32, št. 1, str. 6.

- Rebernik, R. (2000b). Priljubljeno gozdarsko in lovsko zavetišče pri Križanu pod Uršljo goro je ponovno oživel. Viharnik : glasilo delovne organizacije Gozdno gospodarstvo Slovenj Gradec. let. 32, št. 9, str. 4-5.
- Rebernik, R. (2001a). Po starih poteh revirja Plešivec. Viharnik : glasilo delovne organizacije Gozdno gospodarstvo Slovenj Gradec. let. 33, št. 3, str. 6.
- Rebernik, R. (2001b). Zgodbe, ki jih piše življenje. Viharnik : glasilo delovne organizacije Gozdno gospodarstvo Slovenj Gradec. let. 33, št. 3, str. 23.
- Rebernik, R. (2002a). Po sledovih korenin našega rodu. Viharnik : glasilo delovne organizacije Gozdno gospodarstvo Slovenj Gradec. let. 34, št. 1, str. 20-21.
- Rebernik, R. (2002b). Utrinki iz revirja. Tam v gozdu ob potoku stari mlin mi še stoji. Viharnik : glasilo delovne organizacije Gozdno gospodarstvo Slovenj Gradec. let. 34, št. 9, str. 2.
- Rebernik, R. (2003). Zadnji dnevi obratovanja stare grofovske žage v Suhem dolu. Viharnik : glasilo delovne organizacije Gozdno gospodarstvo Slovenj Gradec. Leto 35, št. 3, str. 22-23.
- Rebernik, R. (2004a). Grad Plešivec skozi stoletja. Viharnik : glasilo delovne organizacije Gozdno gospodarstvo Slovenj Gradec. Let. 36, št. 4, str. 14-15.
- Rebernik, R. (2004b). Spomini na stari razborski hram učenosti. Viharnik : glasilo delovne organizacije Gozdno gospodarstvo Slovenj Gradec. Let. 36, št. 6, str. 18-19.
- Rebernik, R. (2004c). Angela Ruprecht- Stablovska babica iz razborja je praznovala 90 letnico. Viharnik : glasilo delovne organizacije Gozdno gospodarstvo Slovenj Gradec. Let. 36, št. 7, str. 21.
- Rebernik, R. (2005). Nekaj utrinkov in spominov s službenih poti po revirju Plešivec. Viharnik : glasilo delovne organizacije Gozdno gospodarstvo Slovenj Gradec. Let. 37, št. 2, str. 4-5.
- Rebernik, R. (2006). Zgodbe in spomini iz revirja. Viharnik : glasilo delovne organizacije Gozdno gospodarstvo Slovenj Gradec. Let. 38, št. 6, str. 7.
- Rebernik, R. (2007). Moja rojstna hiša. Viharnik : glasilo delovne organizacije Gozdno gospodarstvo Slovenj Gradec. Let. 39, št. 1, str. 19.

- Verovnik, F., Šuler Pandev, S. (2012). Naša Gora: zbornik ob stoletnici odprtja planinske koče na Uršlji gori. Prevalje: Kulturno društvo Mohorjan.
- Zapis o gradnji cerkve na Uršlji gori (vir: Koroška osrednja knjižnica dr. Franca Sušnika Ravne na Koroškem- Kotnikova zapuščina, dostopno na <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:IMG-66LRPIA7/6a7f933c-8a4a-4a93-a13d-71c137ff98af/PDF>).
- Arhiv Koroški pokrajinski muzej Slovenj Gradec in Ravne na Koroškem,
- Zgodovinski arhiv Celje, dostopno na <https://zac.si/>.
- Krstne knjige župnije Razbor in Stari trg, dostopno na <https://www.nadskofija-maribor.si/web/index.php/kazipot/maticne-knjige-na-spletu>.
- osebni arhiv Rudija Rebernika.